

Lech Jamróz

Uniwersytet w Białymstoku, Polska

l.jamroz@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0001-7409-6525

Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Elementy i dynamika europejskiego standardu prawnego”, Gdańsk, 18–19 kwietnia 2024 r. (sprawozdanie)

W związku z objęciem Katedry im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Uniwersytecie Gdańskim w roku akademickim 2023/2024 przez prof. Hannę Suchocką w dniach 18–19 kwietnia 2024 r. w Gdańsku odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Elementy i dynamika europejskiego standardu prawnego”. Konferencja przeprowadzona pod kierownictwem prof. Hanny Suchockiej była współorganizowana przez Uniwersytet Gdański i Komisję Wenecką (Europejską Komisję na rzecz Demokracji przez Prawo). Warto przypomnieć, że w 2024 r. przypadał jubileusz 75-lecia Rady Europy, a Komisja Wenecka jest jej organem, funkcjonującym od 1990 r. Komisja opiera swoje działania na trzech podstawowych zasadach europejskiego dziedzictwa konstytucyjnego, tj. demokracji, prawach człowieka i praworządności (*rule of law*).

Gośćmi konferencji, a jednocześnie jej aktywnymi uczestnikami byli członkinie i członkowie Komisji Weneckiej, w tym jej Przewodnicząca – Claire Bazy Malaurie, oraz przedstawiciele polskiej nauki prawa, wśród których dominowali, reprezentujący wiele krajowych ośrodków uniwersyteckich: konstytucjoniści, znawcy prawa europejskiego, teoretycy prawa, a także specjaliści z zakresu problematyki praw człowieka. W konferencji udział wzięli też praktycy oraz zaproszeni goście. Obrady zostały podzielone na pięć sesji tematycznych i odbywały się w gmachu Europejskiego Centrum Solidarności (trzy sesje pierwszego dnia) oraz w najbardziej reprezentacyjnym budynku w Gdańsku – Dworze Artusa (sesja czwarta i piąta w drugim dniu konferencji). Dominującym językiem był angielski, a uzupełniającą korzystano z języka polskiego, z tłumaczeniem symultanicznym.

Głównym celem konferencji była pogłębiona refleksja nad problematyką europejskich standardów prawa – podjęcie próby ich zdefiniowania oraz usystematyzowania, a także identyfikacja ich aksjologicznych założeń. W związku z tym analizie należało poddać charakter oraz znaczenie europejskich standardów prawa zarówno dla Rady Europy, jak i poszczególnych państw członkowskich, w tym Rzeczypospolitej Polskiej.

Konferencję w dniu 18 kwietnia 2024 r. rozpoczęło słowo wstępne prof. Hanny Suchockiej, reprezentującej Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wieloletniej

członkini Komisji Weneckiej i jej honorowej Przewodniczącej, która po powitaniu uczestników oraz gości przedstawiła inspiracje podjęcia tytułowego zagadnienia oraz towarzyszące mu podstawowe problemy i pytania badawcze. Następnie przemówienia okolicznościowe wygłosili: prof. Piotr Stepnowski – Rektor Uniwersytetu Gdańskiego, Piotr Borawski – wiceprezydent miasta Gdańska, Claire Bazy Malaurie – Przewodnicząca Komisji Weneckiej, prof. Wojciech Zalewski – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, sędzia Dariusz Mazur – podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz Basil Kerski – Dyrektor Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku. Autorem referatu wprowadzającego, poświęconego w głównej mierze aktualnym wyzwaniom dotyczącym reform wymiaru sprawiedliwości w Polsce, także w kontekście zaleceń wynikających z opinii Komisji Weneckiej, był prof. Adam Bodnar, minister sprawiedliwości. W wystąpieniu rzeczowo i syntetycznie zostały przedstawione podejmowane i planowane działania związane z reformą polskiego wymiaru sprawiedliwości oraz dylematy towarzyszące temu procesowi.

W dalszej kolejności przystąpiono do realizacji programu podzielonego na sesje, z których każda poświęcona była innemu istotnemu aspektowi europejskiego standardu prawnego.

Pierwsza sesja moderowana przez prof. Hannę Suchocką była poświęcona próbom zdefiniowania (dookreślenia) standardu prawnego. Uczestnikami tej części byli: prof. Zdzisław Kędzia (Uniwersytet WSB Merito we Wrocławiu) z referatem pt. *Standard prawny – zalety i ryzyka*, prof. Kaarlo Tuori (Komisja Wenecka) z odczytem *European standards: What are they and where do they come from*, prof. Monika Florczak-Wątor (Uniwersytet Jagielloński) z wykładem na temat *Standardu konstytucyjnego i jego specyfiki* oraz prof. Jerzy Zajadło (Uniwersytet Gdański) z referatem *Servi legum sumus, czyli wszyscy jesteśmy niewolnikami praw*.

Drugą sesję zatytułowaną „W poszukiwaniu standardu prawnego dotyczącego podziału władzy” prowadził prof. Krzysztof Skotnicki z Uniwersytetu Łódzkiego. Prelegentami w tej części byli: prof. Sławomir Patyra (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), który zaprezentował referat *Kontrowersje wokół osobistych uprawnień Prezydenta Rzeczypospolitej wobec władzy sądowniczej (Między monarchią a republiką?)*, prof. Serhiy Holovaty (Komisja Wenecka) z referatem *Twists & Turns of the separation of powers in Ukraine and the guidance of the Venice Commission*, prof. Jerzy Jaskiernia (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) z wykładem *Standard podziału władzy w systemie aksjologicznym Rady Europy*, prof. Krzysztof Urbaniak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) z wystąpieniem pt. *Polski model systemu parlamentarno-gabinetowego a problemy podziału władzy* oraz prof. Piotr Uziębło, który przedstawił referat pt. *Stosunki pomiędzy legislatywą a egzekutywą – standardy europejskie a doświadczenia polskie*, opracowany we współautorstwie z prof. Krzysztofem Grajewskim i mgr Aleksandrą Szydzik (wszyscy reprezentujący Uniwersytet Gdański).

Trzeciej sesji, zatytułowanej „Standard prawny w zakresie władzy sądowniczej i prokuratury” przewodniczył prof. Marian Grzybowski z Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie. Referaty wygłosili: prof. Ryszard Balicki z Uniwersytetu Wrocławskiego (*Wewnętrzna niezawisłość sędziego*), prof. Martin Kuijer, reprezentujący Komisję

Wenecką (*Shielding self-regulatory bodies from political interference while avoiding corporatism*), prof. Piotr Tuleja z Uniwersytetu Jagiellońskiego (*Niezależność sądów a ewolucja władzy sędziowskiej*), prof. Katarzyna Witkowska-Chrzczonek (*Standard niezależności prokuratury w Polsce i potrzeba jego konstytucjonalizacji*; referat przygotowany we współautorstwie z prof. Zbigniewem Witkowskim – oboje z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Ostatnim referatem w tej części było wystąpienie prof. Anny Machnikowskiej z Uniwersytetu Gdańskiego (*Nowe nurty dyskusji o prawnych granicach aktywności sędziów – przypadek Polski*). Po zakończeniu sesji tematycznych rozpoczęła się dyskusja, w której umożliwiono wypowiedź wszystkim zainteresowanym uczestnikom spotkania, a prelegenci mieli sposobność uzupełnienia lub dodatkowego skonkludowania swoich spostrzeżeń.

W drugim dniu konferencji (19 kwietnia 2024 r.) zebranych w Dworze Artusa powitała prezydent miasta Gdańska Aleksandra Dulciewicz. W swoim wystąpieniu podkreśliła m.in. znaczenie rządów prawa w demokratycznym państwie oraz funkcję standardów prawa i ich respektowania. Pani prezydent wspomniała w tym kontekście postać zmarłego tragicznie prezydenta miasta Gdańska Pawła Adamowicza, organizatora uroczystości 30-lecia działalności Trybunału Konstytucyjnego w Gdańsku w 2016 r. Następnie rozpoczęła się sesja czwarta. Motywem przewodnim tej części był „Standard prawny w zakresie sądowej kontroli konstytucyjności prawa”. Przewodnictwo sesji objął prof. Roman Wieruszewski z Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie. Referaty przedstawili kolejno: prof. Mirosław Granat z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (*Rekonstrukcja standardu sądowej kontroli konstytucyjności prawa w warunkach polskich*), prof. Regina Kiener z Komisji Weneckiej (*The legal standards on the constitutional judiciary: Can the Constitutional Court be circumvented?*), prof. Marek Zubik z Uniwersytetu Warszawskiego (*Konstytucja – część dobra wspólnego*), dr Michał Ziółkowski z Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie (*Test racjonalności jako warunek sądowej kontroli konstytucyjności prawa*) oraz prof. Anna Rytel-Warzocha i dr Agnieszka Gajda, reprezentujące Uniwersytet Gdański (*Standard prawny w zakresie powoływania sędziów sądów konstytucyjnych*).

Moderatorem ostatniej (piątej) sesji tematycznej zatytułowanej „Znaczenie standardu prawnego dla demokratycznego państwa prawa w systemie unijnym” był prof. Andrzej Szmyt z Uniwersytetu Gdańskiego. Czynnymi uczestnikami tej części byli: prof. Krzysztof Wójtowicz, afiliowany w Wyższej Szkole Prawa we Wrocławiu (referat pt. *Cechy państwa prawnego w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*), dr Władysław Jóźwicki z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (referat pt. *Teamwork Makes the Dream Work: The CJEU, Constitutional Courts and the Proportionality Test in the Cases Regarding the Respect of Member States' Constitutional Identities*), prof. Cesare Pinelli, reprezentujący Komisję Wenecką (referat pt. *European standards and EU conditionality*), prof. Jan Zielonka z Uniwersytetu w Oxfordzie (referat pt. *The EU's democratic design and practice*). Sesję zwińczyło wystąpienie prof. Ryszarda Piotrowskiego z Uniwersytetu Warszawskiego pt. *Odpowiedzialność sędziów w demokratycznym państwie prawnym – dylematy standardu prawnego i praktyki*. Następnie uczestnicy przystąpili do dyskusji nad wygłoszonymi referatami.

Po zakończonych obradach nastąpiło podsumowanie całej konferencji, którego dokonały: Simona Granata-Menghini, Sekretarz Komisji Weneckiej, a także prof. Hanna Suchocka. W wystąpieniach podkreślono m.in. znaczenie dyskusji nad istotą standardu prawnego, nie tylko w sensie naukowym, ale przede wszystkim jako przedmiotu niezbędnego w poznaniu i komponowaniu europejskiego systemu prawa oraz jego oddziaływaniu na krajowe porządku prawne.

Bez wątpienia tematyka konferencji była nie tylko oryginalna, ale też niezwykle użyteczna. Wpływ na to miały dwa główne czynniki: po pierwsze, funkcjonujemy w czasach postępującej unifikacji prawa na poziomie europejskim, a po drugie, powoływanie się na określone, demokratyczne standardy prawne jest obecne zarówno w nauce prawa, jak i w orzecznictwie sądowym. Dotyczy to sądów europejskich (Europejski Trybunał Praw Człowieka, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej), jak również – coraz częściej – sądów krajowych (w szczególności sądów najwyższych oraz sądów konstytucyjnych). Mamy zresztą do czynienia ze swoistym sprzężeniem zwrotnym: coraz częstsze stosowanie w judykaturze odwołań do standardu prawnego (standard konstytucyjny, konwencyjny, europejski, demokratyczny) skłania środowisko naukowe do podjęcia rozważań na temat istoty standardu prawnego, jego pochodzenia, cech, a także ewentualnych kolizji między określonymi standardami. Sądy z kolei często odwołują się w uzasadnieniach swoich rozstrzygnięć do ustaleń poczynionych w tym obszarze przez naukę prawa. Brak definicji legalnej standardu prawnego powoduje, że jego charakter określany jest właśnie przez doktrynę prawa i judykaturę. W praktyce jednak postrzeganie określonych norm prawnych albo też zjawisk faktycznych, które są ich następstwem, bywa dyskusyjne w kontekście ich korelacji z konkretnym standardem prawnym.

Po zakończeniu konferencji należy stwierdzić jednoznacznie, że założone przez organizatorów cele spotkania zostały osiągnięte. Konferencja stanowiła forum wymiany myśli i poglądów na temat roli europejskich standardów prawa w dobie wyzwań współczesności. Bezsprzecznie spotkanie to przybliżyło charakter standardu prawa w ujęciu europejskim. Niewątpliwie problematyka ta jest tak bogata w treści, że zasługuje na stałą obserwację środowiska naukowego i praktyków.

Słowa uznania należą się osobom, dzięki którym konferencja mogła być zorganizowana i przeprowadzona bardzo efektywnie, ale też efektownie, przede wszystkim: prof. Hannie Suchockiej, prof. Piotrowi Uziębłe, kierownikowi Katedry Prawa Konstytucyjnego oraz jego współpracownikom i współpracownikom, gospodarzom najbardziej prestiżowych w Gdańsku miejsc, w których odbywały się obrady, wszystkim zaangażowanym i dbającym o właściwy przebieg konferencji oraz komfort uczestników, a także moderatorom, prelegentom i dyskutantom, którzy zagwarantowali wysoki poziom naukowy. Nawiązując do tematyki konferencji, można stwierdzić, że to niezwykle udane spotkanie prezentowało europejski standard dyskusji naukowej. Gdańska konferencja stanowi przykład nie tylko bardzo dobrej, międzynarodowej kooperacji naukowej, niezwykle istotnej dla rozwoju polskiej nauki. Jest to także godny naśladowania wzorzec współpracy samorządu lokalnego z Uniwersytetem Gdańskim, bez wątpienia z obopólnymi, bieżącymi i długofalowymi korzyściami.